

Evrópa – almenni hlutinn

Nemendabók bls. 6–27

Í kaflanum er fjallað um:

- Landslag; höf, eyjar, skaga, ár og vötn og fjallgarða.
- Golfstrauminn.
- Loftslag og gróður.
- Þéttbýli, strjálbýli og íbúapéttleika.
- Atvinnuhætti; landbúnað, sjávarútveg, iðnað og þjónustu.
- Auðlindir og orku.
- Umhverfismál.
- Gróðurhúsaáhrif.
- Samgöngur; vegakerfi, járnbrautir, skipa- og flugsamgöngur.
- Ólíkar þjóðir, tungumál og trúarbrögð.

Markmið

Nemandi

- þekki landslag í Evrópu og hvernig það hefur myndast og mótast
- geri sér grein fyrir mismunandi einkennum svæða, bæði í landslagi og búsetu
- þekki loftslags-, gróðurbelti og einkennandi gróður eftir svæðum í Evrópu og áhrifum vinda og hafstrauma þar á
- átti sig á þéttbýlum og strjálbýlum svæðum Evrópu
- átti sig á hvernig ýmsir náttúruþættir hafa áhrif á búsetumynstur og hvernig menn móta umhverfi sitt
- þekki helstu atvinnuhætti og hvað ræður staðarvali
- þekki helstu náttúruauðlindir og orkugjafa sem nýttir eru í Evrópu, hvar þessa þætti er að finna og hvernig þeir hafa myndast
- átti sig á mikilvægi náttúruverndar og samvinnu landa á sviði umhverfismála
- þekki helstu samgöngutæki og hvernig þau hafa mótað einstaka hluta Evrópu
- átti sig á ólíkum þjóðum, tungumálum og trúarbrögðum í Evrópu
- þjálfist í að sækja landfræðilegar upplýsingar um einstök lönd í ólík gagnasöfn; bækur, dagblöð, Netið, tölfræðigögn, kort eða með viðtölum

Landslag

Bls. 10–11

Umræður

- Hvernig hefur loftslag og gróður haft áhrif á búsetumynstur?
- Hvernig hafa auðlindir haft áhrif á búsetumynstur?
- Flekakenningin <http://visindavefur.hi.is/svar.php?id=749>
- Golfstraumurinn – hvaða áhrif hefur hann á lífið í Evrópu?
- Mont Blanc – umræður, ritgerð, myndaskoðun.

Loftslag og gróður

Bls. 10–11

Umræður

- Hvað hefur áhrif á loftslag og gróður?
- Hvernig breytist gróðurinn eftir því sem sunnar dregur?
- Hvaða breytingar eru að eiga sér stað í heiminum – flóð í Mið- og Suður-Evrópu?
- Hvaða munur er á meginlandsloftslagi, strandloftslagi og Miðjarðarhafsloftslagi?

Búseta og maður og náttúra

Bls. 12–13

Umræður

- Hvar búa flestir í Evrópu – skoða kort í bókinni á bls. 12.
- Hvernig má reikna út þéttbýlisstig landa?
- Í hvaða löndum eru fjölmennustu borgirnar?
- Hvað veldur því að Evrópa er mjög þéttbýl?
- Skoða kort á bls. 12 um mannfjöldaspá í Evrópu.

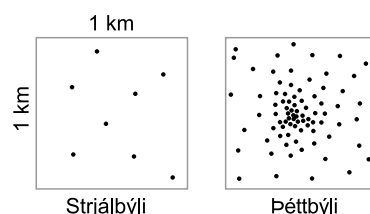
Ítarefni:

Útskýring yfir línuritið yfir mannfjölda á bls. 12 (spána)

Evrópa er ólík hinum heimsálfunum þegar mannfjöldaspár eru skoðaðar. Hún er eina heimsálfan þar sem spáð er fólksfækkun. Ástæða fólksfækkunar í Evrópu er sú að fæðingartíðni hefur lækkað, þ.e. fjöldi fæddra barna á hverja konu. Lækkun fæðingartíðni er svo rakin til þátta eins og borgvæðingar, aðgengi að getnaðarvörnum, aukinnar menntunar, aukinnar atvinnuþátttöku kvenna; að fólk eignast börn seinna á ævinni en áður og því færri. Lönd sem skilgreind eru með lága fæðingartíðni eru þau lönd þar sem kona eignast 2,1 barn eða færri (2,1 viðheldur núverandi íbúafjölda, frjósemi á Íslandi er 2,0). Hvað fæðingartíðni snertir eru flestar mannfjöldaspár fyrir Evrópu með stuðulinn 1,5.

Þegar lýðfræði Evrópubúa er skoðuð má einnig sjá að ekki einungis fækkar íbúum álfunnar heldur eldast þeir líka þar sem lífslíkur eru almennt mjög háar og það, auk lágrar fæðingartíðni, veldur nýrri sýn í aldurspíramída Evrópu.

Skýringarmynd sem þessa má nota til að útskýra hugtökin og sýna myndrænt muninn á þéttbýli og dreifbýli (strjálbýli).

Atvinnuhættir

Bls. 13–18

Umræður

- Við hvað vinnur flest fólk í Evrópu?
- Hverjir eru helstu atvinnuvegirnar?
- Í hvaða þrjár greinar skiptist landbúnaður?
- Lífrænn landbúnaður – hvað er það? Kostir og gallar?
- Mengun og áburðarnotkun.
- Er til endalaust vatn? Hvernig er hægt að spara vatn?
- Hvaða munur er á atvinnuháttum iðnríkja og þróunarríkja?

Auðlindir og orka

Bls. 19–20

Umræður

- Hvaða orkugjafa þekkja nemendur?
- Kostir og gallar orkugjafa?
- Hvað er græn orka?
- Hvaða orkugjafar eru notaðir í nágrennalöndum okkar?
- Drekasvæðið, mikilvægi þess fyrir okkur. Hver verður staðan ef við finnum olíu?

Ítarefni:

Kostir og gallar orkugjafa

ORKUGJAFI	KOSTIR	ÓKOSTIR
VATNSAFL	Umhverfisvænn og ódýr orkugjafi	Mikil röskun á landi eins og með uppistöðulónum, háspennulínunum og öðrum mannvirkjum.
JARÐEFNAELDSNEYTI	Auðvelt að vinna þessi jarðefni. Þau koma fyrir í miklu magni á afmörkuðu svæði.	Bruni jarðefnaeldsneytis mengar andrúmsloftið og stuðlar að gróðurhúsaáhrifum.
LÍFEFNAELDSNEYTI	Stuðlar ekki að gróðurhúsaáhrifum. Á vaxtartíma tekur það til sín CO ² sem losnar svo aftur við bruna.	Getur tekið langan tíma fyrir skóg að vaxa.
VIND- OG SÓLARORKA	Umhverfisvænir orkugjafar. Notast við endurnýjanlegan orkugjafa sem mengar ekki.	Dýr tækni. Ljót í landslagi. Þeim fylgir hávaði.
KJARNORKA	Umhverfisvæn ef engin slys verða.	Umhverfisslys geta haft mjög alvarlegar afleiðingar.
VETNI	Mjög algengt frumefni sem býr yfir mikilli orku. Við vetnisbruna er útblástur hrein vatnsgufa.	Framleiðsla vetnis sem orkugjafa krefst mikillar orku sem yrði þá ekki umhverfisvænt þyrfti til þess orkugjafa á borð við kol eða olíu. Dýr tækni.
JARÐHITI	Endurnýjanlegur ódýr orkugjafi.	Losun gróðurhúsalofttegunda (brennisteinssambanda) frá jarðhita. Sjónmengun; miklar leiðslur og ljót mannvirki.

Hvaða orku notum við í umhverfinu, til hitunar, lýsingar, samgangna. Hvað með vörurnar okkar, eru þær fluttar langt að? Skoða þetta í víðu samhengi og hvernig við getum sparað orku.

Hugað að umhverfinu

Bls. 21–23

Umræður

- Hvernig er hægt að vernda náttúruauðlindir?
- Hvaða hættu steðjar að umhverfinu af manna völdum?
- Hvað er sjálfbær þróun? Að skila jörðinni af okkur í betra ástandi en við tókum við henni.
- Gróðurhúsaáhrif – hvaða áhrif hafa þau á loftslag í heiminum? Hvernig stendur á þeim flóðum sem alltaf eru að breyta á í heiminum?
- Endurvinnsla: Fá nemendur til að átta sig á hvað þeir geta lagt af mörkum til að vernda umhverfið. Setja upp verkefni þar sem notast er við einfaldar aðferðir. Sjálfsagt er að nýta sér þá stefnu sem sveitarfélagið hefur viðvíkjandi flokkun sorps, einkum þar sem sorp-flokkun er til staðar. Samhliða er hægt að fá nemendur til að skoða eigin hegðun og hvort þeir geti breytt einhverju til að leggja meira af mörkum og hvað þeir gera nú þegar sem er umhverfisvænt. Athugið að ýmislegt efni um umhverfisvernd og endurvinnslu má finna á vefjum Sorpu og Landverndar www.sorpa.is <http://www.landvernd.is/vistvernd>

Ítarefni:

Notuð föt öðlast nýtt líf

Á hverju ári fellur til óhemju mikið magn af notuðum fatnaði í Evrópu. Notuðum fötum er í flestum löndum safnað saman af góðgerðarsamtökum sem selja fötin til endurvinnslu-fyrirtækja og nýta peningana sem þau fá fyrir fötin í góðgerðamál. Á Íslandi safnast um 1.200 tonn af fatnaði árlega en í stórum og fjölmönnum löndum er magnið miklu meira og má sem dæmi nefna að í Þýskalandi safnast um 600.000 tonn af fatnaði á hverju ári.

Fötin skapa fjölmörg störf því þau þarf að sortera í ótal flokka sem hver og einn á sinn markað víðs vegar um heiminn. Bestu fötin sem hægt er að nota beint eru einkum seld til landa í Afríku þar sem þau eru svo aftur seld á mörkuðum. Það sem ekki er hægt að nýta áfram sem flíkur fer til endurvinnslu og t.d. eru bílasætaáklæði gjarnan búin til úr endurunnu efni. Í borginni Prato í Toskana á Ítalíu er löng hefð fyrir að endurnýta ullarvörur og þar er búið til hágæða ullarefni úr notaðri ull sem safnast í Evrópu. Gæði notuðu ullarinnar eru alveg þau sömu og nýrrar ullar og úr ullarefnunum frá Prato eru því búnar til fínustu flíkur sem við kaupum svo út í búð. Þannig gæti gamla ullarpeysan, sem við settum í söfnunargám, endað aftur í skúffunni okkar sem ný peysa!

Með því að endurnýta gömlu fötin sem við erum vaxin upp úr eða hætt að nota gerum við margt gott. Við búum til peninga fyrir hjálparstarf og sköpum störf um allan heim um leið og við verndum jörðina með aukinni nýtni.

Samgöngur

Bls. 24–25

Umræður

- Skoða kortið bls. 24 – hvar eru stærstu flugvellirnir?
- Hvernig er best að ferðast um Evrópu? Hvað er ódýrasti ferðamátinn?
- Hvernig er best að flytja vörur um álfuna?
- Hvaða hlutverki gegna ár í þungaflutningum?
- Rekja farveg á Rín, Dóná og Volga.
- Umhverfisvænar samgöngur – hvað er það?
- Hvaða hlutverki þjónar Veraldarvefurinn í samgöngum?

Margar ólíkar þjóðir

Bls. 26–27

Umræður

- Hvaða tungumálaflokkar eru í Evrópu?
- Hvaða tungumál eru lík – ólík?
- Hvaða stafróf eru notuð í Evrópu? Fróðleikur um kyrillískt stafróf.
<http://visindavefur.hi.is/svar.php?id=6471>
- Skoða orðabókina með upplýsingum um lönd – hvernig segja íbúar landanna já – nei – takk og ég elska þig?
- Er trúfrelsi á Íslandi? En í Evrópu?
- Hvaða trúarbrögð þekkja nemendur?
- Ræða stjórnarfar eins og muninn á lýðræði og einveldi? Lýðveldi og þingbundinni konungsstjórn.
- Hvert er hlutverk forseta? En kóniga og drottninga. Hvaða munur er á þessum embættum?

Matur og matarmenning

Matur (þjóðarréttir) og matarmenning er blómleg í Evrópu. Nemendur geta fundið út þjóðarrétti ólíkra landa. Hvað einkennir matarmenningu ólíkra þjóða og hverjar geta ástæðurnar verið? Hvernig tengist það landslagi/landkostum og menningu, siðum og venjum?

